

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»**

В І С Н И К

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ВІННИЦЬКОГО ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО
КОЛЕДЖУ**

ВИПУСК № 2 (43)

**СПЕЦВИПУСК
ДО ТИЖНЯ НАУКИ**

Вінниця – 2023

ВІСНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу
ВИПУСК № 2 (43)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія ВЦ № 1065-423-ПР від 24 грудня 2019 року
Журнал

(науково-виробничий, навчальний, довідковий)

Журнал присвячений висвітленню широкого спектру теоретичних та прикладних проблем педагогіки, психології, окремих методик та філології, підтримує традиції інтеграції вишівської науки з практикою, сприяє поширенню досвіду наукової, науково-педагогічної та виробничої діяльності, становленню кадрів вищої кваліфікації; розрахований на спеціальну категорію читачів, зокрема педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів вищої, середньої та дошкільної освіти, здобувачів освіти та молодих науковців.

Вісник заснований у січні 2012 року, виходить 3 рази на рік

Мова видання: українська, англійська, німецька

Тематичні напрями Вісника:

- ❖ Інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку
- ❖ Педагогічні та лінгвістичні аспекти викладання
- ❖ Германістика та славістика у сучасному науковому просторі
- ❖ Психолого-педагогічні умови формування та розвитку особистості вихованця
- ❖ Лабораторія педагогічної майстерності та професійного саморозвитку педагога
- ❖ Challenges in Education
- ❖ Відомі імена року
- ❖ Конкурси
- ❖ Рецензії

Номер затверджено на засіданні Вченої ради
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
Протокол № 10 від 18 травня 2023 року

Головний редактор: директор КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Войцехівський К.Ф.;
відповідальний редактор: методист коледжу, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Руда Т.В., **медіа-редактор:** к.пед.н., доц. Марценюк О.Г.

Редакційна колегія: д.пед.н., проф. Мисліцька Н.А., д.філ.н. Войцехівська Н.К., к.філ.н., доц. Січкач С.А. (Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини), спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Когутюк О.В.

Відповідальність за зміст статей несуть автори
Матеріали видаються в авторській редакції

В 53 Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу : Випуск 2(43) /за заг. ред. К.Ф. Войцехівського. Вінниця : Твори, 2023. 194с.

ЗМІСТ

СЛОВО РЕДАКТОРА

<i>Шершун Галина</i> , Екологічні реформи України на шляху до ЄС	5
--	---

НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

<i>Артемчук Валерія</i> , Освітній проект «Еко-халабуди» шляхи реалізації освіти для сталого розвитку в практику роботи закладу дошкільної освіти	6
<i>Кротюк Марія</i> , Фізичне виховання в закладі дошкільної освіти як основа формування здоров'я дітей дошкільного віку	12
<i>Перожиж Зоряна</i> , Моральне виховання дітей дошкільного віку за допомогою гри	15
<i>Рудь Яна</i> , Підготовка дітей дошкільного віку до школи за допомогою НМК «Буду вправним першачком»	17
<i>Балаба Яна</i> , Історичний вектор розвитку морального виховання дітей дошкільного віку	23
<i>Вознюк Віталіна</i> , Роль родини у формуванні особистості дітей раннього та передшкільного віку	27
<i>Гвоздинська Альона</i> , Предметний світ дітей дошкільного віку через призму інноваційних педагогічних технологій	29
<i>Титаренко Катерина</i> , Творчі ігри як засіб соціалізації дітей старшого дошкільного віку	33
<i>Гуменюк Ольга</i> , Розвиток мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку шляхом вивчення англійської мови	36
<i>Заїкіна Наталія</i> , Особливості ігрової діяльності дітей раннього дошкільного віку	39
<i>Камінська Ангеліна, Токар Любов</i> , Особливості виховання патріотизму у дошкільників в світлі сучасності	42
<i>Ключківська Карина</i> , Розвиток дошкільної освіти у педагогічному просторі України	46
<i>Козинець Олена</i> , Зарубіжний досвід дошкільного виховання	49
<i>Крисько Оксана</i> , Впровадження засобів казкотерапії з метою розвитку мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку	52
<i>Кузнєцова Аліна</i> , Організаційно-педагогічні умови формування у дітей дошкільного віку навичок здорового способу життя	54
<i>Кузьменко Тетяна, Токар Любов</i> , Українська народна іграшка як засіб морального виховання дітей дошкільного віку	56
<i>Купрата Лілія</i> , Розвиток морального виховання дітей дошкільного віку через призму педагогіки Марії Монтессорі	59
<i>Любченко Анна</i> , Особливості спілкування дітей раннього та передшкільного віку у різновікових групах закладів дошкільної освіти	61
<i>Мальченко Марія</i> , Моральне виховання дітей раннього передшкільного віку засобами казки	64
<i>Михальчук Ольга</i> , Становлення і розвиток дошкільної освіти у другій половині XX – початку XXI століття	67
<i>Ольхович Тетяна</i> , Розвиток морального виховання в умовах сучасної дошкільної освіти	70
<i>Погойдаш Вероніка</i> , Сучасні підходи взаємодії дошкільного закладу з родиною	73
<i>Пугаченко Олена</i> , Історичний розвиток гармонійного виховання дітей дошкільного віку	75
<i>Рекута Тетяна</i> , Використання інноваційних педагогічних технологій у логопедичній практиці з дітьми дошкільного віку	79
<i>Скалецька Діана</i> , Засоби масової інформації як фактор впливу на особистість дитини дошкільного віку	81
<i>Чеканцова Зоя</i> , STREAM – освіта дітей дошкільного віку як вектор інтегрованого навчання і виховання	84
<i>Тимошенко Альона</i> , Розвиток естетичного виховання дітей дошкільного віку	87
<i>Мокра Оксана</i> , Адаптація дітей дошкільного віку до навчання в школі шляхом співпраці батьків та закладу дошкільної освіти	89
<i>Федоришин Оксана</i> , Основи економічного виховання дітей дошкільного віку	92
<i>Щербатюк Катерина</i> , Ознайомлення з рідним містом як засіб патріотичного виховання дітей дошкільного віку	94

ПСИХОЛО-ПЕДАГОГІЧНА ЛАБОРАТОРІЯ

<i>Беспечна Анастасія</i> , Національно-патріотичне виховання учнів в системі роботи класного керівника	97
---	----

<i>Дякова Вікторія</i> , Характеристика провідних напрямів формування здорового способу життя школярів у освітньому процесі	100
<i>Зінченко Сніжана</i> , Організація партнерської взаємодії закладів освіти та сім'ї	104
<i>Михальчук Олеся, Мінова Єлизавета</i> , Використання інформаційно-комунікаційних технологій для організації самостійної роботи учнів основної школи в умовах дистанційного навчання	108
<i>Пономаренко Марія, Надкернична Любов</i> , Формування ключових компетентностей молодших школярів в умовах сучасної інноваційної освіти	111
<i>Вацак Крістіна</i> , Криптичне мислення сучасного педагога як складова його професійної компетентності	114
<i>Клименченко Наталія</i> , Комунікативний портрет вчителя	117
<u>НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ЛАБОРАТОРІЯ З ІНОЗЕМНИХ МОВ</u>	
<i>Головська Ірина</i> , Використання техніки колажування у підготовці майбутніх вчителів до інтерактивної взаємодії з учнями на уроці іноземної мови	120
<i>Андрусенко Софія</i> , Тестування як ефективний засіб організації контролю вивчення англійської мови	123
<i>Гуркало Владислава</i> , Україномовні еквіваленти англійських фразеологізмів з онімів	126
<i>Кушнір Аліна, Вовк Анастасія</i> , The Beatles: Liverpool Accent	130
<i>Поліщук Інна</i> , Ігри як засіб розвитку фонетичної компетентності учнів молодшого шкільного віку ..	132
<i>Синчук Діана</i> , Робота з пісенним матеріалом на уроках іноземної мови як засіб формуванні граматичної компетентності учнів основної школи	137
<i>Хоменко Юлія</i> , Проблематика перекладу політичних текстів	141
<u>НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ЛАБОРАТОРІЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ, ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ</u>	
<i>Василевич Інна, Багрій Тетяна</i> , Розвиток професійної компетентності та практична діяльність вчителя української мови та літератури	145
<i>Козяр Міла</i> , Функціональне навантаження назв тварин в українських народних піснях	148
<i>Собчук Вікторія</i> , Особливості проведення уроків зарубіжної літератури з використанням інтерактивних технологій навчання	151
<i>Сілко Діана</i> , Фольклоризм української літератури як дескриптивний код	154
<i>Яковенко Тетяна, Форостяна Катерина</i> , Фольклорні образи та мотиви у творчості Тараса Шевченка	157
<i>Яременко Ярослава</i> , Образний світ поеми Максима Рильського «Мандрівка в молодість»	161
<u>НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ЛАБОРАТОРІЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА</u>	
<i>Любчик Катерина</i> , Феномен і культурологічна місія проекту «musica sacra ukraine: партесний вимір»	163
<i>Гончар Тетяна, Чорна Наталія</i> , Організація театралізованої діяльності на уроках музичного мистецтва в ЗЗСО: вітчизняний та зарубіжний досвід	165
<i>Вилко Дарія</i> , Моделювання проблемних ситуацій як ефективний засіб розвитку пізнавальної активності учнів на уроках музичного мистецтва	169
<i>Чеховська Дарина</i> , Педагогічні засади розвитку мотиваційної сфери особистості музично-обдарованих учнів	172
<u>НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ</u>	
<i>Кальніченко Наталія</i> , Особливості викладання методики трудового навчання у студентів педагогічного коледжу з урахуванням вимог НУШ	174
<i>Валевська Ольга</i> , Підходи та стратегії навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти зрівняння методик вітчизняних та зарубіжних дослідників	176
<i>Юртин Вікторія</i> , Підготовка майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної освіти	180
<u>ВІДОМІ ІМЕНА</u>	
<i>Козлова Олена</i> , Тема: «Богдан Хмельницький, як політик і людина», практичне заняття	182
<i>Яковенко Тетяна, Форостяна Катерина</i> , Михайло Драї-Хмара як представник українського неокласицизму	186
<i>Цимбал Тетяна</i> , Педагогічна система М. Монтессорі	189
<i>Вимоги до підготовки науково-методичних статей збірника «вісник науково-методичних досліджень» Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу</i>	193

дошкільників з декоративно-ужитковим мистецтвом в процесі естетичного виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2004. 456 с.
2. Поніманська Т.І. Основи дошкільної педагогіки. К.: Абрис, 1998. 446 с.
3. Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів / за ред. Кузмінського А. І. Черкаси: Вид-во ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2002. 112 с.
4. Тарасенко Г. С. Дивосвіт. Технологія естетико-екологічного виховання. 2-ге вид. К.: Рута, 2000. 208

Стаття надійшла до редакції

25 квітня 2023

АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ ШЛЯХОМ СПІВПРАЦІ БАТЬКІВ ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

УДК 373.2.064.1:373.3-044.322

МОКРА ОКСАНА

вихователь Шаргородського закладу дошкільної освіти № 1

Abstract. *The article highlights the cooperation between parents and a preschool education institution. The adaptation of preschool children to studying at school was analyzed. The essence of the concepts "adaptation" and "preparation of children for interaction" is revealed. Types of pedagogical communication with children of preschool age are substantiated. The effective interaction of the teacher with parents was determined.*

Key words: adaptation, cooperation between parents and preschool education institution, joint activity, pedagogical interaction, school maturity.

Постановка проблеми. Зміст дошкільної освіти визначається її державним стандартом – Базовим компонентом дошкільної освіти, у якому презентовано обов'язковий мінімум засвоєння дітьми знань про довкілля, розвиток у них умінь і навичок та сформованість компетенцій відповідно до кожної освітньої лінії, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті. Провідним принципом безперервної освіти є забезпечення наступності й перспективності між усіма її ланками і насамперед – дошкільної та початкової освіти у взаємозв'язку мети, змісту, форм, методів, прийомів навчання і виховання з урахуванням вікових особливостей дітей п'яти – семи років, а також результатів сформованості у них відповідних компетенцій (Н. Гавриш, О. Запорожець, В. Котирло, Г. Люблінська та ін.). На жаль, упродовж багатьох років проблема наступності позиціонувалась як підготовка дітей дошкільного віку до навчання в школі, як-от: загальна розумова підготовка дітей до школи, спеціальна (предметна) підготовка, при цьому здебільшого відбувалося дублювання у дошкільному навчальному закладі змісту навчання грамоти, математики, рідної мови, тобто добукарного періоду першого класу, а також розглядалась як формування у випускників ЗДО

психологічної готовності дітей до школи (Л. Божович, Л. Виготський, О. Запорожець, О. Проскура та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Засадничими в дослідженні взаємодії батьків та закладу освіти під час адаптаційного періоду в дітей шестирічного віку виступили такі положення: трансформація освітніх систем (С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень); філософський концепт освіти (В. Андрющенко, В. Кремень та ін.); концептуальні підходи щодо наступності та безперервності освіти (М. Вашуленко, І. Зязюн, К.Крутій та ін.); наступність між дошкільною і початковою ланками освіти (Л. Венгер, Н. Гавриш, К.Крутій, О. Савченко та ін.); «педагогічна взаємодія» (О. Киричук та ін.); партнерська взаємодія (О. Алексєєва, Ш. Амонашвілі та ін.); підготовка дітей до школи (В. Котирло та ін.); формування психологічної готовності до навчання у школі (Л. Венгер, О. Запорожець та ін.); внутрішня позиція школяра (Л. Божович, Л. Венгер, Д. Ельконін та ін.); «шкільна зрілість» (А. Анастасі, О. Проскура та ін.); «дошкільна зрілість» (Н. Гавриш, К. Крутій та ін.); соціальна ситуація розвитку дитини (Л. Виготський, Л. Божович та ін.).

Система освіти характеризується безперервністю. Її першою вихідною ланкою є дошкільна освіта, що розглядається як цілеспрямований процес забезпечення різнобічного розвитку дитини відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, вікових і психологічних особливостей, формування у дітей дошкільного віку освітніх компетенцій і набуття ними необхідного життєвого досвіду [2; 3]. Завданнями дошкільної освіти в Україні є: визнання самоцінності й унікальності дошкільного дитинства, збереження дитячої субкультури, пріоритет повноцінного проживання дитиною сьогодення у порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя, створення сприятливих умов для формування базових якостей особистості та «дошкільної зрілості» (К. Крутій) [1].

Мета статті: дослідження адаптації дітей дошкільного віку до навчання в школі шляхом співпраці батьків та закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Взаємодія педагога з батьками під час адаптаційного періоду в дітей шестирічного віку – складний процес, який вимагає спеціальної підготовки вихователів і батьків. Аналіз експериментальних досліджень сімей дозволяє констатувати різноманітність чинників, що становлять сімейну виховну систему і досить неоднозначно впливають на розвиток дитини: особливості структури сім'ї, культурне середовище, емоційний клімат сім'ї тощо. Взаємодію батьків і дітей дослідники виокремлюють як найбільш значущий чинник у розвитку дитини в цілому.

Поняття «спільна діяльність» дуже актуально в сучасній дошкільній практиці. У ході досліджень групової активності, групової діяльності, групової взаємодії вченими виявлено основні характеристики спільної діяльності, які передбачають наявність: єдиної мети для учасників діяльності; загальної мотивації; об'єднання, поєднання і узгодження індивідуальних діяльностей, що утворюють одне ціле; управління спільною діяльністю; єдиного прикінцевого результату; єдиного простору і одночасності виконання індивідуальних діяльностей різними людьми [2, 3]. Організація такої спільної діяльності педагогів і батьків ефективна при дотриманні психолого-педагогічних умов: реалізація демократичного стилю взаємодії, поетапність здійснення спільної діяльності, здійснення індивідуалізації освітнього процесу, здійснення принципів системності, цільового детермінізму (орієнтує на передбачуваний результат і його врахування під час планування).

Ще одним поняттям, суміжним з поняттям про педагогічному освіті, виступає поняття про педагогічне консультування. Отже, система педагогічної просвіти батьків охоплює різні напрямки і види діяльності, пов'язані з вирішенням різноманітних завдань, під кожен з яких добирається комплекс форм і методів організації взаємодії педагога з батьками. Розглянемо алгоритм взаємодії ЗДО і сім'ї, визначений С.В.Глебовою [2]. Перша стадія – це пошук контактів при першій зустрічі. Вихователь повинен проявити педагогічний такт, щире повагу до батьків, делікатність, стриманість, важливо не відштовхнути непередбаченим питанням. У другій стадії обговорюється, що необхідно розвивати і виховувати в дитині, підкреслювати її індивідуальність, неповторність. На цій стадії вже можна обережно заговорити про небажані прояви в поведінці дитини. На третій стадії (встановлення загальних вимог до виховання дитини) педагог спонукає батьків висловити свої погляди на виховання дитини, вислуховує думку про використовувані методи, навіть якщо вони помилкові. Не спростовує, а пропонує свої способи впливу, закликає об'єднати зусилля для вироблення єдиних вимог. У четвертій стадії говориться про зміцнення співпраці в досягненні спільної мети. Погодившись на співробітництво, сторони уточнюють виховні можливості один одного, ставлять єдині цілі і завдання. Можливі суперечки, розбіжності, однак, важливо, щоб вони не завадили подальшій співпраці. На стадії реалізації індивідуального підходу педагог не демонструє свою всесильність, а довірливо повідомляє про свої сумніви, труднощі, питає поради у батьків і прислухається до них; виробляється цілий ряд узгоджених заходів, спрямованих, в тому числі, і на перевиховання дитини. На шостій стадії вдосконалення співробітництва готових рецептів не пропонується, ретельно аналізується процес спільної діяльності; йде реалізація єдиних педагогічних впливів [2]. Організація роботи в рамках нових форм взаємодії з сім'єю керується такими принципами: інформаційна відкритість дитячого садка і сім'ї; доброзичливий стиль спілкування педагогів із батьками; позитивний настрій на спілкування; індивідуальний підхід, що передбачає відчуття ситуацію, настроїв батьків, знайти вихід з обставин, що склалися; співробітництво, створення атмосфери взаємодопомоги та підтримки сім'ї, демонстрація зацікавленості педагога розібратися в проблемах

сім'ї; динамічність (сучасний дитячий садок є мобільною системою, швидко реагує на зміну соціального складу батьків, їх освітні потреби і виховні запити; в залежності від цього повинні змінюватися форми і напрямки роботи дитячого садка з сім'єю) [2]. Але чи готові самі педагоги до взаємодії з батьками, адже сучасні батьки також як і сучасні діти дуже різні? Так, батьків дітей, які не відвідують ЗДО, умовно можна розділити на дві групи. До першої групи можна віднести батьків з невеликими знаннями в області психології дитинства, які відчувають "інформаційний голод", викликаний відсутністю системи роботи фахівців з сім'єю, в якій є діти, не охоплені дошкільною освітою. Другу групу складають батьки, які скуповують із прилавків магазинів всю психологічну та педагогічну літературу, не маючи, при цьому, спеціальної освіти, що дозволяє об'єктивно оцінити запропонований в книгах матеріал. У результаті такого еkleктичного з'єднання розрізнених знань ці батьки мають часто неадекватні уявлення про норми розвитку дітей. І в першому, і в другому випадку вихованню і розвитку дитини може бути завдано шкоди. Як тут не згадати про "педагогічний всеобуч" для батьків, так недоречно забутому з часів школи кінця двадцятого століття? [3].

Отже, організація спілкування педагога з батьками вихованців у процесі підготовки дітей до адаптаційного періоду залишається однією з найбільш складних проблем в діяльності закладу дошкільної освіти. Сучасні батьки освічені, мають широкий доступ до науково-методичній літературі з галузі педагогіки. Однак високий рівень загальної культури, ерудованість та інформованість батьків не є гарантією достатнього рівня їх педагогічної культури. Батьки відчувають труднощі під час адаптаційного періоду в дітей шестирічного віку, у

виборі оптимальних виховних методів і прийомів. У застосуванні яку почерпнув з Інтернету і науково-популярної літератури інформації безпосередньо на практиці. Відзначено, що зберігається у батьків потреба в отриманні конкретної адресної допомоги з питань підготовки дітей до адаптаційного періоду, як відомо саме педагоги дошкільного закладу здатні прийти на допомогу батькам. Але, на жаль, не всі педагоги можуть допомогти. Причин тут декілька. По-перше, позначається недооцінка в суспільстві ролі вихователя дитячого садка. Анкетування показало, що багато і навіть досить досвідчені, педагоги ЗДО відчувають невпевненість в спілкуванні з батьками. Вони висловили думки про те, що не відчувають свою позицію як авторитетну. Пов'язано це з тим, що багато батьків не завжди точно уявляють собі призначення і функції дитячого садка, особливості роботи педагога. Існують різні хибні уявлення: дитячий сад-місце, де тільки доглядають за дитиною, дитячий сад – плацдарм для старту в школу, вихователь – людина, що не знайшов місця в житті. Такі точки зору не сприяють налагодженню контактів між батьками і педагогами

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, взаємодія ЗДО і сім'ї з питань підготовки дітей до адаптаційного періоду слід розглядати як двосторонній процес: «заклад дошкільної освіти – сім'я» – процес, спрямований на оптимізацію впливу сім'ї на дитину через підвищення педагогічної культури батьків, надання ними допомоги: «батьки – заклад дошкільної освіти» – процес, що характеризується включенням батьків в освітній процес ЗДО. Для ефективної взаємодії педагога з батьками недостатньо діагностики і бажання співпраці. Необхідні сучасні знання про сім'ю, цими знаннями повинні володіти всі співробітники ЗДО, саме вони повинні стати основою для професійної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дитина в дошкільні роки: комплексна освітня програма / Наук. керівник К. Л. Крутий, 2016. 160 с. (рекомендовано, Лист МОН України від 20.05.2015 р. № 1/9-249).
2. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / [А.М. Богуш, Л.О. Варяниця, Н.В. Гавриш, С.М. Курінна, І.П. Печенко]; за заг. ред. Н.В. Гавриш. Луганськ : Альма-матер, 2006. 368с.
3. Кравець В. Психофізіологічні та психолого-педагогічні аспекти формування усвідомленого батьківства. Київ : Академія, 2001. 244с.

*Стаття надійшла до редакції
19 січня 2023*